

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
Izglītības zinātņu un psiholoģijas fakultāte
Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programma
„Pirmsskolas skolotājs”

ZANDA KOTOVA

**Runas skaņdarbu pielietojums adaptācijas laikā pirmsskolas
izglītības pirmā posma bērniem**

Kvalifikācijas darbs

Darba vadītājs

Profesore
Akadēmiskais amats

Dr. paed.
Zinātniskais grāds

Ilze Mīkelsone
Vārds, Uzvārds

_____
Paraksts

RĪGA 2025

Anotācija

Autors: Zanda Kotova

Darba nosaukums: Runas skaņdarbu pielietojums adaptācijas laikā pirmsskolas izglītības pirmā posma bērniem.

Apjoms: 41 lpp, 1 tabula, 7 attēli, izmantoti 23 literatūras avoti, 5 pielikumi

Pētījuma mērķis: Izpētīt runas skaņdarbu pielietojumu adaptācijas laikā pirmsskolas izglītības pirmā posma bērniem.

Atslēgas vārdi: pirmsskola, adaptācija, runas skaņdarbs.

Pētījums sastāv no divām daļām- teorētiskās un praktiskās daļas. Teorētiskajā daļā analizēta literatūra par pirmsskolas izglītības pirmā posma bērnu raksturojumu, adaptācijas skaidrojumu un būtību, kā arī runas skaņdarbu pielietošanu mazbērna vecumposmā. Praktiskā daļa ietver vecāku intervijas, pedagogu anketēšanu, bērnu pirmreizēju novērošanu, izmēģinājuma darbību un atkārtotu novērošanu, kā arī iegūto rezultātu analīzi.

Teorētisko atziņu izpēte un praktiskais pētījums autorei ļauj izdarīt secinājumus par runas skaņdarbu lietošanas nepieciešamību pedagoģiskajā procesā, tajā skaitā arī adaptācijas laikā.

Annotation

Author Zanda Kotova

Title of the thesis: Application of speech compositions during adaptation for children of the first stage of preschool education

40 pages, 1 table, 7 figures, 23 references, 5 appendices

Aim of the study: To investigate the use of speech compositions during adaptation in children in the first stage of preschool education.

Keywords: pre-school, adaptation, speech composition.

The study consists of two parts: theoretical and practical. The theoretical part analyses the literature on the characteristics of children in the first stage of preschool education, the explanation and nature of adaptation, as well as the use of speech compositions in the toddler stage. The practical part includes parent interviews, teacher questionnaires, first observation of children, pilot activities and repeated observations, as well as an analysis of the results obtained.

Theoretical research and practical research allow the author to draw conclusions about the necessity of using speech pieces in the pedagogical process, including during adaptation.

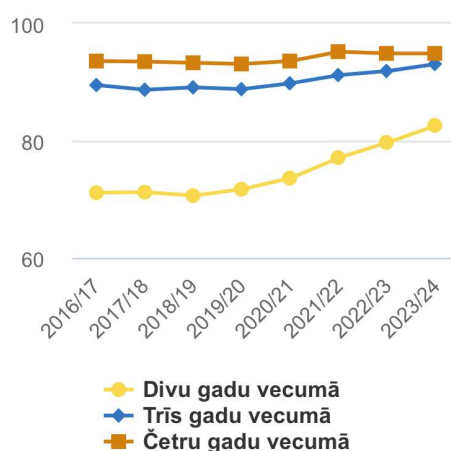
Saturs

Ievads.....	5
1. Teorētisko atziņu izpēte un analīze.....	7
1.1. Pirmsskolas izglītības pirmā posma bērnu raksturojums.....	7
1.2. Adaptācijas jēdziens un īpatnības.....	13
1.3. Runas skaņdarbu pielietošana mazbērna vecumposmā.....	16
2. Pedagoģiskais pētījums par runas skaņdarbu lietošanu.....	19
2.1. Pirmsskolas izglītības iestādes apraksts.....	19
2.2. Pētījumā izmantotās datu ieguves metodes.....	20
2.2.1. Intervija.....	20
2.2.2. Aptaujas anketa.....	22
2.2.3. Novērošana.....	27
2.3. Runas skaņdarbu praktizēšana pedagoģiskajā procesā.....	28
Secinājumi.....	30
Literatūras un citu avotu saraksts.....	31
Pielikumi.....	33
Galvojums.....	41

Ievads

Jautājums par pielāgošanos jauniem dzīves apstākļiem izpaužas gandrīz visur jau kopš bērnības. Ik uz soļa mēs iepazīstam jaunus cilvēkus un uzdevumus, ar kuriem mums jāsasaskaras.

Adaptācijas laiks ir aktuāla tēma visās pirmsskolas izglītības iestādēs. Ik gadu pirmsskolas izglītības iestādes gaitas uzsāk arvien jauni bērni, kuru vecākiem un pedagogiem ir svarīgi atvieglot adaptāciju un uzlabot bērnu pašsajūtu jaunajā vidē. Statistika liecina par to, ka pēdējos piecus gadus pirmsskolas izglītības iestādes (turpmāk tekstā- PII) sāk apmeklēt aizvien vairāk pirmsskolas izglītības pirmā posma bērni, īpaši divu gadu vecumā (sk.1.attēlu)¹

1.attēls. Bērnu īpatsvars pirmsskolas izglītības programmās (procentos).

Adaptācijas laikā bērni var būt satraukti, justies nedroši, raudāt vai pat negribēt piedalīties nodarbībās. Šis ir sarežģīts posms gan bērniem un viņu vecākiem, gan pirmsskolas skolotājiem. Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā adaptācija tiek skaidrota kā piemērošanās jaunajai videi, ir jāpielāgojas noteiktām prasībām, apstākļiem un situācijām, kas var nepārtraukti mainīties (Skujiņa, Beļickis, Blūma u.c., 2000).

Adaptācija kā aktualitāte tiek pētīta arī citās valstīs, kā piemēram, pētījums, kurš veikts Polijā 2018.gadā. Pētījuma mērķis bija atainot bērnu, kuri uzsāk pirmsskolas izglītību, sarežģīto situāciju. Pētījuma pamatā bija bērnu vecākiem adresēta aptauja un pedagoģiskie novērojumi. Pamatojoties uz apkopotajiem datiem, tika parādīts vecāku un skolotāju viedoklis par bērna adaptācijas procesu, kā arī ar šo procesu saistītās problēmas. Kā viena no problēmām tika atzīmēta, kā bērni tika galā ar sarežģītām situācijām, kas bija saistītas ar viņu neatkarību un pašpaļāvību pirmsskolā. Atdalīšanās no ģimenes un palikšana jaunā, nezināmā vietā izraisa intensīvu draudu sajūtu. Skolotājiem un vecākiem ir milzīgs izaicinājums

1 [Sociālā iekļaušanās. Izglītība | Oficiālās statistikas portāls](#)

samazināt stresu, ko piedzīvo pusotru līdz trīs gadus veci bērni, lai pielāgošanās pirmsskolas apstākļiem varētu noritēt gludi, bez liekām bailēm un, galvenais, var būt veiksmīga - tas nozīmē laimīgu un jautru bērnu (Kruševska, Dlugoss, 2018).

Šo pētījumu veicu, lai atvieglotu mazuļu iejušanos jaunajā vidē- lai tā būtu mierīgāka un patīkamāka gan bērniem, gan skolotājiem. Vēlos izzināt, vai runas skaņdarbu pielietošana spēj atvieglot adaptācijas procesu.

Runas skaņdarbs ir skaitāmpants vai dzejolis, kura tekstu nedzied, bet gan ritmiski izrunā. Skaitāmpanti ieņem nozīmīgu vietu pirmsskolas vecuma bērnu ikdienā, jo bērni tiem atsaucas ar prieku (Brice, 2011).

Ikdienā skandējot skaitāmpantus, vienlaikus veicot arī dažādas darbības, tiek veidota pozitīva gaisotne, palīdzot veiksmīgi atraisīties bērna pirmajām komunikācijas iemaņām, kā arī pirkstu rotaļas veicina bērna labsajūtu, drošības izjūtu un emocionālo saikni. Analizējot Suhomļinski, Brice raksta nozīmīgu atziņu, ka bērna prāts ir viņa pirkstu galos (Brice, 2017).

Pavisam mazi bērni intuitīvi rotaļājas ar skaņām un zilbēm, pirms vēl sākuši runāt, jo vairākumam bērnu piemīt prasmes un vēlme eksperimentēt ar skaņām un uztvert gan valodas, gan skaitāmpantiņa ritmu. Skaitāmpanti var būt kā rotaļlietas, jo ar tiem var spēlēties arī tad, ja pie rokas nav citu rotaļlietu, tie var uzmundrināt un rosīt bērnos fantāziju (Brice, 2013).

Pētījuma objekts

Adaptācijas laiks pirmsskolas izglītības pirmā posma bērniem.

Pētījuma priekšmets

Runas skaņdarbi pirmsskolas izglītības pirmā posma bērniem.

Pētījuma mērķis

Izpētīt runas skaņdarbu pielietojumu adaptācijas laikā pirmsskolas izglītības pirmā posma bērniem.

Pētījuma jautājums

Kā runas skaņdarbi bērniem spēj atvieglot adaptācijas laiku?

Pētījuma uzdevumi

1. Analizēt literatūru par pirmsskolas izglītības pirmā posma bērnu raksturojumu, adaptāciju un runas skaņdarbu nozīmi.
2. Izstrādāt bērnu novērošanas kritērijus adaptācijas laikam.
3. Intervēt vecākus par bērna uzvedības izmaiņām adaptācijas laikā.
4. Anketēt pedagogus par adaptācijas laiku un runas skaņdarbiem.

Pētījuma bāze

PII 10 bērni.

1. Teorētisko atziņu izpēte un analīze

1.1. Pirmsskolas izglītības pirmā posma bērnu raksturojums

Bērība ir pamats cilvēka dzīvei, tas ir pats sākumposms, kad cilvēks visstraujāk attīstās, jo mācās runāt, staigāt, just, pārdzīvot. Šis posms ir ļoti svarīgs, jo veidojas attieksme pret sevi, citiem, darbu, dabu un notiek personības idintificēšanās. Gan Špona, gan Kalvāns uzsver, ka bērība ir īpaši sensitīvs posms, jo tieši šajā laikā meklējams cilvēka personības attīstības sākums, kas ir kā sagatavošanās periods pieaugušā cilvēka dzīvei. Bērībā gūtā pieredze saglabājas un pilnveidojas vēlākos attīstības posmos. Piedzīvotie prieki, bēdas, sasniegumi un pārestības ietekmē visu tālāko dzīvi. Bērna dzīvē vienmēr piedalās pieaugušie-vecāki, radi, skolotāji un šo cilvēku mijiedarbībai ar bērnu ir īpaša loma bērībā (Špona, Jermolajeva, Stangaine u.c., 2015; Kalvāns, 2018).

Golubina, pamatojoties uz psiholoģijas pētījumiem, raksta, ka cilvēka personības attīstība ir unikāla un sarežģīta, un to ietekmē daudzi faktori- pirmsdzemdību periods, mātes mīlestība, ģimenes ietekme, ģimenes sociālais un kultūras līmenis, apkārtējās tuvākās vides ietekme un arī ģenētiskie faktori- iedzimtība, temperaments, dotumi un spējas, kā arī fiziskā un garīgā veselība. Autore norāda, ka bērna normālai, harmoniskai attīstībai ir nepieciešami vairāki priekšnosacījumi:

- "bioloģiskie- jāpiedzimst ar veselu nervu sistēmu;
- nepieciešami emocionālie kontakti un verbāla saskarsme ar citiem, drošības izjūta un vajadzību apmierināšana;
- labvēlīgi apkārtējās vides nosacījumi- ģimenes vide ar sabiedrības pamatprasībām atbilstošu sociāli kulturālo līmeni;
- plašas darbošanās iespējas, kas nodrošina bērna attīstībai nepieciešamās fiziskās un intelektuālās aktivitātes.

Bērna psihiskās un fiziskās attīstības pamats ir labvēlīga un droša mājas gaisotne, mātes mīlestība un pēc iespējas plašākas darbošanās iespējas visos pirmsskolas attīstības posmos" (Golubina, 2007, 112).

Nikiforovs uzskata, ka pirmsskolas vecumā norisinās ievērojamas pārmaiņas bērna personības attīstībā, jo mainās bērna dzīvesveids, krasi pieaug fiziskās un psihiskās attīstības iespējas, rodas jauni stimuli daudzveidīgākai darbībai un rodas jaunas vajadzības un intereses. Pēc autora domām, jeb kura cilvēka liktenis daudzējādā ziņā ir atkarīgs no tā, kā pagājusi pirmsskolas bērība (Nikiforovs, 2014).

Golubina skaidro, ka pedagoģijā ievēro vecumposmu dalījumu jeb periodizāciju un ir zinātniski pierādīts, ka katram vecumposmam atbilst noteiktas fiziskās un psihiskās īpašības. Izšķir zīdaiņa, mazbērna un pirmsskolas vecumu. Zīdaiņa vecums ir no dzimšanas līdz gada vecumam, mazbērna- no 1 gada līdz 3 gadiem un pirmsskolas vecums- no 3 līdz 7 gadiem (Golubina, 2007). Šādu pašu periodizāciju norāda arī Kalvāns, kurš to analizē no attīstības psiholoģijas viedokļa (Kalvāns, 2018).

Autore savu pētījumu veic par pirmsskolas izglītības pirmā posma bērniem, kas pēc pirmsskolas mācību programmas atbilst vecumam no pusotra līdz trīs gadiem, tātad, mazbērna vecumposmam¹

Svence norāda, ka mazbērna jeb agrīnās bērnības vecumposmam jāveltī vieslielākā uzmanība, jo šajā laikā sāk attīstīties bērna personības galvenās kvalitātes. Bērns apgūst priekšmetu nosaukumus, egocentrisko runu, ES koncepciju, pašvērtējumu, saskarsmes prasmes un iemaņas, kā arī sociālās lomas uz atdarināšanas un empātijas pamata (Svence, 1999).

Dzīves sākumposmā izšķiroša loma bērnu attīstībā ir vecākiem un šis posms ir īpaši svarīgs, jo pētījumi bērnu attīstībā ir pierādījuši, ka bērna prāta spēju attīstības ierosmi lielā mērā ietekmē viņa personiskā izziņas pieredze pirmajos viņa dzīves gados. Izšķirošs ir laiks no bērna dzimšanas līdz trīs gadu vecumam, jo šajā laikā notiek strauja galvas smadzeņu attīstība (Špona, Jermolajeva, Stangaine u.c., 2015).

Apkopojot bērnu raksturojumu, autori būtisku lomu pievērš psihiskajiem jeb izziņas procesiem- uztverei, uzmanībai, atmiņai, iztēlei un domāšanai, runai, kā arī bērnu personības un fiziskajai attīstībai.

Fiziskā attīstība

Golubina, analizējot mazbērna vecumposma fizisko attīstību, norāda, ka šajā vecumposmā bērns strauji aug un palielinās viņa svars, kā arī strauji attīstās visas organisma funkcijas, turpinās kaulaudu un muskuļu attīstība. Kaulaudi nav nobrieduši un tie viegli deformējas. Otrajā dzīves gadā bērns mācās staigāt, viņa līdzsvara izjūta ir vāji attīstīta, tāpēc bērns jāsaģē no iespējamām traumām. Līdz ar staigāt prasmi, bērns spēj labāk koordinēt savas kustības, manipulēt ar priekšmetiem. Kustību attīstība sekmē psihisko attīstību un attīstās sajūtu uztvere, uzmanība, veidojas atmiņa un uzskatāmi darbīgā domāšana. Bērnu ieteicams rūdīt, lai pasargātu no saaukstēšanās slimībām, jo bērna veselība, īpaši elpošanas ceļi, ir vāri. Trešajā dzīves gadā bērns kļūst fiziski izturīgāks un aktīvāks, iemācās skriet un mest bumbu (Golubina, 2007).

---

1 [Katalogs | Mācību plānošanas e-vidē](#)

Vadošā darbība

Gan Kalvāns, gan Svence, analizējot D. Eļkoņinu, raksta par agrās bērnības vadošajiem darbības veidiem. Vecumā no 1 līdz 3 gadiem vadošā ir priekšmetiski manipulējošā darbība, izzinot priekšmetu formas un krāsas, svaru, izmērus, sociālo nozīmi un telpas. Izziņot priekšmetus, rotaļājoties ar pieaugušo, notiek viņu personību mijiedarbība un tas ietekmē bērna personības attīstību. Galvenie šī perioda psihes jaunveidojumi ir valoda, runa, uzskatāmi priekšmetiskā, darbīgā domāšana, tīšā uzmanība un tēlainā atmiņa (Kalvāns, 2018; Svence, 1999).

Runa

Runas attīstībai ir liela loma psihisko izziņas procesu, īpaši domāšanas, attīstībā. Ātras runas attīstībai vajadzīgi labvēlīgi apstākļi, bet to var aizkavēt nepietiekama saskarsme ar pieaugušajiem vai pieaugušo orientācija uz bērna autonomo runu, kā arī dvīņu esamība ģimenē, jo tie sarunājas izmantojot autonomo runu. Bērns izdomātos vārdus sāk aizvietot ar noteiktai valodai raksturīgiem vārdiem un pakāpeniski bērna runā vārds iegūst priekšmetisku nozīmi. Bērns apzīmē ar vienu vārdu priekšmetus, kuri atšķiras pēc ārējām pazīmēm. Kalvāns kā piemēru min mašīnu, kas kļūst par mašīnu kā tādu, neskatoties uz to, ka tā ir zila, sarkana vai atšķiras pēc formas. Līdz ar to bērnam rodas viena no domāšanas funkcijām- apkopošanas iemaņas. Šajā vecumposmā strauji pieaug pasīvais vārdu krājums un divu gadu vecumā bērns saprot gandrīz visus vārdus, ko lieto pieaugušie un saprot pieaugušo instrukcijas par kopīgām darbībām. Analizējot Mīdovs (Meadows), Kalvāns norāda, ka 2-3 gadu vecumā bērns sāk saprast runas stāstījumus un izprot stāstījumus par situācijām, kurās pats ir bijis, taču grūtāk izprast stāstījumus par situācijām, kurās nav bijis iesaistīts. Intensīvi attīstoties aktīvo vārdu krājumam, saprotamo vārdu daudzums joprojām pārsniedz lietojamo vārdu daudzumu. Kalvāns raksta, ka 3 gadu vecumā aktīvais vārdu krājums ir 1000-1500 vārdu, bērns izrunā frāzes, uzdod jautājumus, sāk runāt saliktos teikumos un apgūst pamata gramatiskās formas. Savukārt, Golubina norāda, ka 3 gadu vecumā bērna vārdu krājums sasniedz 1200-1300 vārdu un arī uzsver to, ka valoda kļūst par galveno sazināšanās līdzekli starp bērniem un pieaugušajiem. Kalvāns raksta, ka pēc Mīdovs, līdz ar runas straujo attīstību, 2-3 gadus vecs bērns spēj veidot saskarsmi ar citiem pieaugušajiem un bērniem, taču šī saskarsme atšķiras. Sarunā ar pieaugušajiem, bērns gan uzdod jautājumus, gan pats atbild uz pieaugušā jautājumiem, savukārt, komunicējot ar vienaudžiem, dialogs ir nabadzīgs, jo bērni neiedziļinās viens otra teiktajā un ne vienmēr atbild viens otram (Kalvāns, 2018; Golubina, 2007). Svence, analizējot agrīnās bērnības vecumposmu, min konkrētus piemērus šādā sistēmā:

- "1.gads- pirmie apzinātie vārdi (mamma, papa vai tēta, jā vai nē u.c.);
- 1,5 gadi- divu vārdu kombinācijas (mans suns, dzert sulu u. Tml., protams, savā bērna fonētikā);
- no 2 līdz 2,5 gadiem- garāki izteicieni, piemēram, "tāpēc Jānis raudāja", "liec zīmuli", "kas tas ir";
- 3 gadi- runu veido teikumi, bērni sarunājas, bet ne vienmēr atbild" (Svence, 1999, 63).

Uztvere

Golubina uztveri skaidro kā parādību vai priekšmetu īpašību kopuma apjēgšanu, kur jau ir ietvertas domāšanas pamatformas. Spēja uztvert palīdz uzkrāt un veidot personīgo pieredzi, un iepazīt apkārtējo pasauli. Uztvere sevī ietver sajūtas un atspoguļo priekšmetus un parādības to pazīmju kopumā (Golubina, 2007).

"Pedagogam jāpatur prātā: katrs bērns ir vienots veselums, kuram piemīt savas, tikai viņam raksturīgas individuālas īpašības" (Golubina, 2007, 66).

Mazbērna vecumposmā visstraujāk no izziņas procesiem attīstās uztvere, jo bērni uztver un reaģē uz to, ko paši piedzīvo, redz un sajūt. Analizējot Šaferu un Kipu (Shaffer, Kipp), Kalvāns raksta, ka bērni šajā vecumā nevar veikt darbību bez tiešas darbības objekta uztveres, savukārt, uztverot noteiktu priekšmetu, tas bērnam izraisa emocionālu reakciju un bērns vēlas to iegūt, līdz ar ko rodas impulsīvs mēģinājums to iegūt un uztvere tieši pāriet darbībā. Bērniem ir grūtības diferencēt sīkas uztveramo priekšmetu detaļas, kā arī uztvert priekšmetus kā vienotus veselumus, ja tie veidoti no vairākām detaļām (Kalvāns, 2018).

Svence raksta, ka ap divu gadu vecumu bērni sāk spēlēt elementāras loģiskās spēles un ap šo laiku mainās arī uztvere. Bērnam sāk izdoties koordinēt kustības vienlaikus ar kādu ķermeņa daļu un priekšmetu. Kā piemērus Svence min zīmuļa satveršanu un tā vadīšanu un līšanu caur šķēršļu joslu. Ap trīs gadu vecumu bērni iemācās atšķirt priekšmetu formas, salīdzinot tās ar pazīstamu priekšmetu formām, piemēram, trīsstūri kā jumtu vai apli kā bumbiņu. Bērns apgūst pasauli eksperimentējot, ilgstoši darbojoties ar priekšmetu un pārbaudot tā kvalitāti un kvantitāti (Svence, 1999).

Atmiņa

Golubina atmiņu skaidro kā agrāk uztvertā, pārdzīvotā un darītā iegaumēšanu, saglabāšanu un vēlāku atpazīšanu. Atkarībā no bērna individuālajām atmiņas īpatnībām un spējām, ir atkarīgas audzināšanas un mācīšanas sekmes, kas pieaug un attīstās pakāpeniski (Golubina, 2007).

Atmiņa kļūst par uztveres turpinājumu un bērnam parādās spēja reproducēt agrāk

redzēto un dzirdēto, tomēr galvenā loma ir atpazīšanai. Tā kā atmiņa vēl nav sasniegusi atcerēšanās līmeni, bērns vēl nespēj balstīties uz iepriekšējo pieredzi. Analizējot Šaferu un Kipu (Shaffer, Kipp), Kalvāns norāda, ka bērna uzmanību vairāk piesaista spilgti priekšmeti un iespaidi, tādēļ atmiņas attīstība šajā vecumā balstās uz uztveri (Kalvāns, 2018).

Uzmanība

Golubina uzmanību skaidro kā noteiktu apziņas stāvokli, ko ietekmē dažādi faktori- psihiskais, domas un emocijas, personīgas problēmas, nogurums, miegainība, kā arī interese vai tās trūkums. Uzmanība ir priekšnosacījums jeb kuras darbības veikšanai, tā ir cilvēka psihiskās darbības virzība, kas koncentrēta uz objektiem, kuri ir personībai nozīmīgi. Mazbērna vecumā raksturīga ir netīšā uzmanība, ko piesaista ar darbības neparastumu vai spilgtām lietām un lielām mantām. Pakāpeniski paplašinās uzmanības apjoms un noturība. Pedagogam jārosina vērot, ieraudzīt, salīdzināt un pabeigt darbību līdz galam, pievēršot uzmanību tam, lai bērnā nerastos paviršība un neveidotos nenoturība un izklaidība (Golubina, 2007).

Lasmane vērš uzmanību uz to, ka ir bērni, kuri ģimenē nav mācīti būt vēriģi un uzmanīgi un viņu attieksme pret lietām un cilvēku savstarpējām attiecībām var būt haotiska. Tas parāda, cik liela nozīme ir audzināšanas procesam. Pedagogam jāspēj vispirms bērnus piesaistīt redzes uztverei un tikai pēc tam motivēt dzirdes uzmanībai (Lasmane, 2012).

Domāšana un iztēle

Kalvāns raksta, ka mazbērna vecumposmā raksturīga uzskatāmi darbīgā domāšana un galvenais domāšanas attīstības avots ir priekšmetiskā darbība.

"Domāšanas attīstība norit pēc šādas shēmas:

- bērns uztver priekšmetu;
- šis priekšmets rada viņā emocionālu noskaņu;
- bērns veic noteiktas darbības, lai iegūtu šo priekšmetu;
- kad priekšmets ir iegūts, bērns manipulē ar iegūto priekšmetu, lai to iepazītu." (Kalvāns, 2018, 45).

Darbojoties ar bērnam interesējošiem priekšmetiem, notiek domāšanas attīstība. Svarīga ir pieaugušā loma, kurš māca bērnam par priekšmetu lietošanu, uzbūvi un īpašībām un līdz ar to domāšanas attīstība notiek praktiskajā darbībā. Kalvāns, analizējot Eļkoņinu (Эльконин), min, ka darbība attīsta domāšanu un domāšanas attīstība izmaina darbības raksturu (Kalvāns, 2018).

Svence minējusi, ka no divu gadu vecuma bērnā attīstās spējas atrisināt kādu darbību

ne tikai ar kļūdu un mēģinājumu metodi, bet arī ar atklāsmes palīdzību, kad pēc ilgākas izpētes bērns pēkšņi atklāj pareizo risinājumu. Agrīnās bērnības perioda beigās bērns sāk fantazēt un variēt, modelēt. Iztēles attīstībai ir nozīme abstraktās domāšanas attīstībā un līdz skolas vecumam tā kļūst par vislabāk attīstīto izziņas procesu psihē. Mazbērna vecumposma beigās var sākt attīstīt asociatīvo jeb abstrakto domāšanu, attīstot asociatīvo iztēli, domāšanu liekot sameklēt līdzīgo. Notiek pāreja no uzskatāmi konkrētās domāšanas uz tēlaino (Svence, 1999).

"Uzskatāmi konkrētā jeb uzskatāmi darbīgā domāšana bērniem šajā vecumā dominē - bērns uztver, iegaumē un izprot labāk to informāciju, kuru viņš iegūst caur sajūtām - redz, dzird, pagaršo, aptausta, viņš vēl nespēj abstrahēt un vispārināt" (Svence, 1999, 69).

Personības attīstība

Divarpus līdz trīs gadu vecumā bērns sāk apjaust savas spējas kaut ko paveikt bez pieaugušā palīdzības, rodas patstāvības izjūta. Bērns sevi sāk uztvert kā atšķirīgu no citiem un notiek bērna daļēja atšķiršanās no mātes. Pamazām notiek bērna sava "Es" apzināšanās, kas būtiski ietekmē bērna attīstību viņa pirmajos dzīves gados. Bērns tuvojas vecuma krīzei, pieaug iekšējā spriedze, jo darbības spējas vēl ir ierobežotas un bērns nespēj pateikt visu pats. Jūtas nav iespējams izteikt, jo vēl ir valodas mazspēja. Rodas neapmierinātība un iekšēja spriedze, kas veicina nepaklausību. Bērni šajā periodā ir nesavaldīgi un nespēj vērtēt savas darbības rezultātus un sekas. Īpaša nozīme ir vecāku un pedagogu pacietībai, jāstiprina bērna izpratne par atļauto un neatļauto, pieaugušajam jābūt sirsnīgam, atsaucīgam un iejūtīgam (Golubina, 2007).

Personības attīstībai ir vajadzīgi jauni iespaidi un saskarsme jeb vajadzība pēc emocionāla kontakta. Mazbērna vecumposmā saskarsmes objekts ir pieaugušais, kurš ir atdarināšanas etalons. Tā ir pieaugušā atbildība, vai bērnā veidosies kompetences apziņa vai vainas un šaubu izjūtas. Saskarmē ar pieaugušo bērns socializējas un attīstās viņa ES apziņa. Ap divu gadu vecumu bērni savā runā sāk lietot vārdu "es" un līdz ar pašvērtējuma rašanos bērni sāk sevi salīdzināt ar citiem. Ap trīs gadu vecumu bērns iemācās teikt "nē", kas nozīmē, ka pats var darboties neatkarīgi no pieaugušā. No spēka pozīcijām cīnīties pret to neiesaka, jo demonstrējot varu, rodas pretdarbība, ieslēdzas psihes aizsargmehānismi. Psihologi iesaka noteiktās normas ietvaros ļaut bērnam izvēlēties pašam, kuru variantu viņš grib. "Nē" nedrīkst izsvītrot no bērnības, šis "nē" rada personības mugurkaulu, kurš var noderēt bērna turpmākajā dzīvē (Svence, 1999).

Arī Džeivsons un Skiners (Jewson, Skinner) norāda uz bērna nepieciešamību mijiedarboties ar pieaugušo, vērstot pedagoga uzmanību uz patīkamu komunikāciju un

smaidu, bērna iedrošināšanu situācijās, kad pedagogs pamana bērna interesi, piemēram, par grāmatu, par kuru pedagogs grasās stāstīt. Pedagogam jāspēj reaģēt šādās situācijās, iedrošinot bērnu iesaistīties un kopā apskatīt grāmatu, pirms pedagogs par to stāsta (Jewson, Skinner, 2022).

Gailuma raksta par to, ka mazbērna vecumposma attīstībā ir īpatnības, kas ietekmē adaptācijas procesu. Šajā vecumposmā bērni vēl nerotaļājas viens ar otru, bet gan tiecas rotaļāties otra tuvumā. Attiecības ar vienaudžiem ļauj apgūt un vingrināt valodu un sociālās iemaņas. Atklātam un draudzīgam bērnam ir lielākas sociālās iespējas nekā tiem, kuri ir kautrīgi un pasīvi. Vēlāk sociāli attīstītākajiem ir lielākas priekšrocības, viņi jūtas droši gan ar vienaudžiem, gan pieaugušajiem, ir pārliecināti par savām spējām un parasti gūst labas sekmes arī skolā. Sociālā aktivitāte var izpausties arī neverbālā veidā, saņemot pieaugušā roku vai noteiktas rotaļlietas. Pieaugušā valodu uztver gandrīz katrs bērns un no viena līdz trīs gadu vecumam sāk runāt. Šajā vecumā meitenes attīstās mazliet ātrāk nekā zēni un valodā izmanto paplašinātus teikumus, spēj paust elementārus spriedumus. Arī radošā darbība ir attīstības procesā un bērns spēj likt lietā jeb kuru priekšmetu, zīmē, konstruēšanā izmanto klučus, spēlējas viens un iekļaujas lomu sižeta rotaļās (Gailuma, 2002).

1.2. Adaptācijas jēdziens un īpatnības

Arvien vairāk PII sāk apmeklēt bērni, kuri jaunāki par trīs gadu vecumu. Un arvien vairāk kļūst aktuāls jautājums par iekļaušanos jaunajā sociālajā vidē. Tas aktuāli ne tikai pašam bērnam, bet arī vecākiem un skolotājiem, jo visus uztrauc jautājums, vai iekļaušanās noritēs viegli un ar prieku, vai negribīgi un ar asarām (Dzintere, Krinkele, Lūciņa u.c, 2002).

Psiholoģijas vārdnīcā adaptācija tiek skaidrota- "Pielāgošanās dabas un sociālās vides mainīgajiem apstākļiem; adaptīvas strukturālas un funkcionālas pārmaiņas notiek gan atsevišķās šūnās, orgānos un orgānu sistēmās, gan visā organismā kopumā, t.sk. arī psihiskajā darbībā. Organisms adaptējas vides apstākļiem, pateicoties mehānismiem, kas ir izstrādājušies ilgstošas sugas evolūcijas (filoģenēzes) procesā un individuālās attīstības (ontogēnēzes) laikā. Nav pasīvs process, pakļaušanās vides apstākļiem, bet gan aktīvas kompleksas norises (tādas, kas ir virzītas uz organismam nelabvēlīgu, neadekvātu vides faktoru pārvarēšanu)" (Aivars, Aršavskis, Breslavs u.c., 1999, 6).

Izzinot adaptācijas jēdziena nozīmi, autore noskaidro, ka gan Gailuma, gan Golubina adaptāciju skaidro kā iedzīvošanos jaunos, nepierastos apstākļos, kad organismam jāspēj

uzturēt iekšējās vides stabilitāte, darba spējas un organisma reproduktivitāti mainīgos vides apstākļos, lai saglabātu izdzīvošanai svarīgo līdzsvaru. Adaptācijas periods sākas ar pirmo ienākšanas dienu pirmsskolā, kad indivīdam jā sāk pieņemt grupā izveidojušās uzvedības normas, vērtības, darbības un saskarsmes paņēmienus. Adaptācijas sākumā jānovērtē un jāapgūst konkrētajā grupā atzītās starppersonu attiecību īpatnības un prasības (Gailuma, 2002; Golubina, 2007).

Adaptācijas procesu un ilgumu ietekmē vairāki apstākļi. Lielākoties adaptācijas periodu smagi pārdzīvo bērni, kuri tikuši izlutināti, kā arī mazie bērni, kuri maz kontaktējušies ar citiem bērniem un pieaugušajiem ārpus ģimenes. Nozīmīga loma šajā procesā ir skolotājam, kura uzdevums ir atvieglot šī perioda praktiskās un emocionālās grūtības, palīdzot bērnam aprast ar jaunajiem apstākļiem, dienas režīma prasībām un grupas telpas iepazīšanu. Skolotājam jāatbalsta bērns, esot pacietīgam, sirsnīgam, pretimnākošam, izrādot empātiju un radot bērnos drošības izjūtu un vēlmi doties uz PII un sadarboties ar visiem. Adaptācijas laikā pedagogs var iepazīt bērna attīstības līmeni, uzvedību, rakstura īpašības un komunikatīvo spēju līmeni (Golubina, 2007).

"Adaptācijas gaitā bērnam jāiepazīst:

- grupas un pirmsskolas iestādes funkcionālās telpas (bērnus iepazīstina ar grupas rotaļtelpu, tualeti, guļamtelpu, vingrošanas zāli, darbinieku darba vietu, iet "ekskursijā" uz virtuvi pie pavārēm, medmāsas, vadītājas, metodiķes u.c.). Jāiepazīst visi, ar ko bērnam nāksies sastapties ikdienā. Šādas "ekskursijas" veidos pamatu drošības izjūtai, kura bērnam ir tik ļoti nepieciešama jeb kuros apstākļos, vēl jo īpaši atrofodoties prom no mājas pierastās vides un vienmēr blakus esošajiem vecākiem vai mātes.
- Elementārie uzvedības noteikumi,
- jāapgūst prasme darboties ar priekšmetiem, rotaļlietām, saudzēt tās,
- dienas režīma nosacījumi un prasības tā ievērošanai,
- jānostiprina izpratne par savu vārdu, ja tāda vēl nav izveidojusies,
- jāiepazīst grupas skolotāja un skolotājas palīga vārds,
- pakāpeniski jāapgūst viss, ar ko bērnam nāksies sastapties pirmsskolas ikdienā" (Golubina, 2007, 156).

Gailuma, analizējot R.Tonkovu- Jampoļskaju, bērna adaptācijas procesu iedala trijās pakāpēs- viegla, vidēja un smaga adaptācija. Vieglas adaptācijas gadījumā var būt īslaicīgs negatīvs emocionālais stāvoklis, kas var izpausties kā runas aktivitātes samazināšanās,

nenozīmīgi miega, uzvedības un apetītes traucējumi, kas pārsvarā ilgst pirmās divas nedēļas. Viegla adaptācija novērojama bērniem, kuri ir veseli, psihofiziski attīstīti, auguši sociāli labvēlīgās ģimenēs un PII sākuši apmeklēt pēc pusotra gada vecuma. Vidējas adaptācijas gadījumā lēni normalizējas bērna emocionālais stāvoklis un bērns bieži slimo. Īslaicīgi var būt svāra zudums un traucēta valodas attīstība, kas normalizējas apmēram pēc mēneša. Vidēju adaptāciju piedzīvo gan veseli mazuļi, kuri auguši labvēlīgās ģimenēs un pirmskolu sāk apmeklēt pēc pusotra gada vecuma, gan jeb kura vecuma bērni, kuri nākuši no sociāli nelabvēlīgām ģimenēm vai ģimenēm, kurās pieļautas kļūdas audzināšanā. Smaga adaptācija pārsvarā ilgst vairākus mēnešus, kuras laikā bērns atkārtoti slimo, kļūst jūtīgāks, izrāda nevēlēšanos atgriezties izglītības iestādē. Šis process negatīvi ietekmē veselību un kavē attīstību, dažkārt novērojot pat uzvedības traucējumus, kas robežojas ar neirotisku stāvokli. Var palēnināties arī fiziskās attīstības temps, rasties valodas un psihiskās attīstības aizture (Gailuma, 2002).

Adaptācijas process tiek pētīts daudzās pasaules valstīs. Viens no pētījumiem tika veikts 2012.gadā Polijā, kad tika pētīta trīsgadīgu bērnu pielāgošanās stratēģijas pirmskolas videi. Rezultāti liecināja, ka bērniem, kuru mātēm ir augstākā izglītība, kā arī bērniem, kuri sasnieguši augstāku psihomotorisko līmeni, biežāk izpaudās pozitīva adaptācijas stratēģija (Bžezinska, Czuba, Ožadoviča, 2012).

Pētījums- *Tev ir draugs manī (You've Got a Friend in Me)*, kurš veikts 2024. gadā Grieķijā, atspoguļo, ka izglītojošas aktivitātes par draudzību var veicināt bērnu labsajūtu, socializāciju un adaptāciju pirmskolas izglītības iestādē. Pētījuma ietvaros tika spēlētas spēles, zīmēti zīmējumi, organizētas draugu ballītes bērnu, vecāku un skolotāju vidū. Pētījums atklāja, ka cilvēki gūst laimi no attiecībām ar citiem cilvēkiem. Attiecībām cilvēka dzīves pirmajos gados ir liela nozīme veselīga un laimīga cilvēka attīstībā (Timpa, Karavida, Siaviki, 2024).

Pārskatā par pētījumiem, kuru mērķis ir veicināt bērnu sociālās prasmes pirmskolas periodā (Review of studies aimed at bringing social skills for children in preschool period), kurš veikts 2010. gada Pasaules konferences ietvaros, apvieno vairākus pētījumus par sociālo prasmju veidošanu pirmskolā, noskaidrojot, ka sociālās prasmes ir viens no svarīgākajiem instrumentiem, sociālās adaptācijas nodrošināšanai, un sociālo prasmju izglītības programmas ir efektīvas attiecībā uz agresivitāti un adaptāciju (Aksojs, Barans, 2010).

Bikova savā grāmatā pauž viedokli, ka nav tādu bērnu, kas nevarētu adaptēties PII, ir tikai bērni, kuriem nepieciešams ilgāks pierašanas laiks un vairāk uzmanības. Autore norāda, ka vieglāk PII adaptējas tie bērni, kuriem jau ir bijusi pieredze būt šķirti no mammas.

Autore runā par to, ka svarīgi ir gatavoties PII gaitu uzsākšanai un vajadzības gadījumā arī meklēt risinājumus, lai palīdzētu bērnam adaptēties. Viens no viņas piedāvātajiem veidiem, ir bērna iepazīstināšana un sadraudzēšanās ar skolotāju ārpus izglītības iestādes, lai nonākot svešā vidē, bērnam šeit jau būtu pazīstams cilvēks, kurš atbalstīs un mierinās bērnu. Bikova arī norāda, ka ļoti nozīmīga ir prasme gaidīt un tā jāmācās jau mājās, jo PII bērnam pastāvīgi nākas gaidīt savu rindu. Gaidīt nozīmē saprast, ka arī citiem ir savas vēlmes un vajadzības un visas iegribas netiek izpildītas zibenīgi. Iemācoties gaidīt, bērns bērns mācās paciesties, pārslēgt uzmanību uz kaut ko citu, kā arī saudzēt savus un vecāku nervus. Veiksmīgai adaptācijai svarīgi ir arī rituāli, visam jānotiek kā ierasts- tā ir drošības un miera garantija. Bērniem ir vajadzīga stabilitāte un pastāvīgums, jo tas viņus nomierina. Rituāli arī palīdz vienoties ar bērnu un pieaugušā vecumā bērni tos atceras ar siltām atmiņām. Pēc autores domām, bērns ir veiksmīgi adaptējies PII, ja apguvis uzvedības noteikumus, prot sevi apkalpot un ir apguvis vajadzīgās saskarsmes prasmes un bērns izglītības iestādē jūtas psiholoģiski komfortabli (Bikova, 2018).

Brice uzsver, ka bērna pirmie divi dzīves gadi, kas sakrīt ar adaptācijas laiku bērnudārzā, ir nozīmīgi runas attīstības sekmēšanā, jo attīstoties runai, veidojas arī komunikatīvās attīstības pamati un par attīstības virzītājspēku kļūst nepieciešamība pēc saskarsmes ar citiem cilvēkiem. Autore raksta, ka šajā vecumā ļoti intensīvi attīstās galvas smadzeņu garozas runas centri un tieši skandēšanai un dziedāšanai šajā vecumā ir liela nozīme bērna runas attīstības procesā, jo dzirdot pieaugušo runājot, skandējot un dziedot, mazulis runā un dzied zemapziņā (Brice, 2019).

1.3. Runas skaņdarbu pielietošana mazbērna vecumposmā

Dzintere un Stangaine savā grāmatā uzsver rotaļas nozīmīgumu bērna attīstībā, jo rotaļa ir mūsu dzīves neatņemama sastāvdaļa. Rotaļa palīdz bērnam attīstīties veselumā, izzinot sevi, pasauli un paužot attieksmi pret apkārtējo. Rotaļa sekmē saskarsmi, komunikāciju, mijiedarbību un prasmi sadarboties (Dzintere, Stangaine, 2007). Analizējot Puškinu, autores citē: "Kas tā tāda dzīve? - Rotaļa" (Dzintere, Stangaine, 2007, 8).

Ir bērni, kuri atnākot pirmo dienu uz PII, ir droši un dodas pie citiem bērniem, lai rotaļātos, bet ir arī tādi, kas ar interesi vēro notiekošo, bet neiesaistās, bet ir bērni, kas ir nobijušies un nevēlas šķirties no vecākiem. Rotaļas palīdz bērnam iesaistīties jau eksistējošā attiecību sistēmā grupiņā un dibināt jaunas attiecības. Kopīgas rotaļas ar citiem bērniem

sekmē bērna socializāciju, bērns ir pētnieks, kurš izpēta pats sevi, savus grupas biedrus un apkārtējo pasauli (Dzintere, Stangaine, 2007).

Šternfelde, tāpat kā Dzintere un Stangaine, norāda, ka pirmsskolas vecuma bērnu galvenais darbības veids ir rotaļa un rotaļu veidā apgūstami vingrinājumi sīkās motorikas attīstībai, bērnu ieinteresējot un ar rotaļas palīdzību palīdzot bērnam uztvert informāciju un apgūt jaunas prasmes un iemaņas. Autore raksta, ka īpaša uzmanība jāvelta bērna roku sīkās muskulatūras attīstīšanai, spēlējot pirkstiņu rotaļas, dziedot un skandējot līdzdarbojoties ar roku un pirkstu kustībām (Šternfelde, 2017).

Ritms un runa ir muzikālās darbības pirmsākums, kur vārdu ritmizēta skandēšana var tikt apvienota ar kustībām, skanošajiem žestiem un elementāru instrumentu spēli. Brice uzsver, ka ritmu, ko ietver vārdi un frāzes, bērni spēj uztvert veikli un dabiski un skandējot bērni spēj runāto ritmu izklausīt vai izplaukšķināt (Brice, 2013).

Analizējot Orfu, Brice norāda, ka mūsdienās Orfa ideja par ritma pamatprincipu apgūšanu bērniem, paplašināta daudzveidīgos paņēmienos, sākot ar skaitāmo pantu skandēšanu līdz orķestra partitūru, deju, rotaļu un uzvedumu veidošanas metodēm:

- "Skandēšana kā jaunākā vecuma bērnu muzikāli ritmiskā darbība ar kustībām un/ vai elementāriem ritma skaņu rīkiem.
- Skaitāmo pantu un bērnu dzejolišu ritmizēta skandēšana ar/ bez skanošajiem žestiem.
- Skaitāmo pantu dziedāšana, izmantojot m3 un citus motīvus ar/ bez kustībām vai skanošajiem žestiem.
- Skandēšanas un priekšmetu (bumbiņas, deju vāļītes, glāzes u.c.) ritmizētas padošanas rotaļas.
- Tematisko vārdu, zilbju, izsaucienu skandēšanas kompozīcijas ar/ bez kustībām, ar/ bez skaņu rīkiem.
- Skandēšana un improvizācijas elementi.
- Skandēšana un mūzikas formu apguve (piemēram, divdaļīgs skaņdarbs, rondo u.c.).
- Runas, ritma un kustību kanoni.
- Melodizēta skandēšana apvienojumā ar skaņu rīku pavadījumu, kustībām.
- Skandēšana dažādās izteiksmēs, balsīs; performances, teatralizācijas elementi.
- Skandēšana ar runas ritma izplaukšķināšanu: ar katru skaitāmā panta vai frāzes atkārtojumu noteiktus vārdus noklusējot- tos izrunājot tikai domās, bet saglabājot ritmizēšanu.
- Skandēšanas rotaļas kā pamats orķestra partitūras vai dejas veidošanai" (Brice, 2013,

33).

"Runas muzicēšanas pamatā ir **runas skaņdarbs**- skaitāmpants vai dzejolis, kura teksts netiek dziedāts, bet gan melodiski, ritmiski skandēts. Skandēt var dažādi- monotoni vai ar dažādām izteiksmēm, dinamiku" (Brice, n.d., 9).

Brice skaidro, ka skaitāmpanti un pārmantotās vārdu spēles iedalās trīs grupās. Pie pirmās grupas pieder kā folkloras mantojums pārmantotie pantiņi, piemēram, Oliņ boliņ vai Viena maza turku pupu. Otrā grupa sevī ietver skaitāmpantus, kurus rotaļu gaitā sacerējuši mūsdienu bērni vai viņu ģimenes locekļi. Bērni šos skaitāmpantus iemācās viens no otra. Trešās grupas skaitāmpantus radījuši profesionāli dzejnieki un šie skaitāmpanti nereti folklorizējas (Brice, n.d.).

Skaitāmpanti un dzejoliši attīsta bērna runu un palīdz novērst runas traucējumus. Regulāri izmantojot skaitāmpantus tiek vingrināta uztvere, uzmanība, atmiņa un smalkās motorikas koordinācija. Autore raksta, ka logopēdi un psihologi pauž viedokli, ka emocionāli trūcīgā vidē bērna valoda nespēj atraisīties, tādēļ skaitāmpantu skandēšana ir vajadzīga, jo rada pozitīvas emocijas un veicina bērna labsajūtu un drošības izjūtu. Pieaugušajam nepieciešams skandēt izteiksmīgi, nedaudz palēlinātā tempā, skaidri izrunājot visus vārdus un skaņas, jo bērns atdarina pieaugušo. Skandējot skaitāmpantus, pieaugušajam jāpievērš uzmanība mīmikai un artikulācijai, kā arī dinamikai- čukstus, skaļāk vai klusāk, kas palīdz vingrināt iekšējo dzirdi skaņu izrunas un rakstu valodas attīstīšanai (Brice, 2017).

Brice skaidro, ka pusotra līdz trīs gadu vecumam bērni bieži prasa atkārtot vairākkārt vienu un to pašu dziesmu, dzejoli vai skaitāmo pantu gan tādēļ, ka sākotnēji bērns saturu uztver diez gan neskaidri vai daļēji, gan tādēļ, ka bērnam ritmiski muzikālā darbība kopā ar pieaugušo sagādā prieku un labsajūtu. Skaitāmpantu skandēšana palīdz pilnveidot bērnu vārdu krājumu un sekmē skaidru, precīzu un izteiksmīgu runu (Brice, 2019).

Šternfelde minējusi atziņu, ka pētot cilvēka attīstību, vienmēr īpaši nozīmīga bijusi roku darbība un tās saistība ar uztveri un domāšanu. Autore, analizējot grieķu filozofu Anaksagoru, raksta, ka cilvēks ir viens no attīstītākajām būtnēm tāpēc, ka viņam ir rokas. Un jau tālā senatnē mūsu senči rūpējās par savu bērnu roku attīstību, veicot dažādus rituālus un skaitot dažādus maģiskos vārdus, kas mūsdienās pazīstami kā skaitāmpantiņi un pirkstiņrotaļas. Tieši rokām ir liela nozīme pirmsskolnieka pieredzes iegūšanā un attīstībā un roku un pirkstu vingrinājumi palīdz attīstīt sīko pirkstu muskulatūru, veicinot bērnu garīgo attīstību, stimulējot runas centru darbību (Šternfelde, 2017).

2. Pedagoģiskais pētījums par runas skaņdarbu lietošanu

2.1. Pirmsskolas izglītības iestādes apraksts

PII darbojas kopš 2020. gada pavasara un tajā ir viena grupa ar 31 izglītojamo. Jaunākie bērni vecumā līdz 3 gadiem dienu pavada atsevišķā telpā, kur gan norit nodarbības, gan ēšana, gan gulēšana. Pētījuma laikā tie ir desmit bērni, bet katru mēnesi pievienojas vēl kāds. Lielāko bērnu grupā ir jaukta vecuma bērni, kuri ir vecumā no trīs līdz septiņiem gadiem. No mazākās uz lielāko grupu bērni pāriet, kad apguvuši konkrētas prasmes, nevis sasniedzot konkrētu vecumu vai mācību gada sākumu. Kā piemēram, grupas noteikumu apgūšana, pašapkalpošanās prasmju nostiprināšana- ēšana, podiņmācība, kā arī griešana ar šķērēm.

PII īsteno pirmsskolas izglītības programmu 01011111. Izglītības programmas realizēšanā tiek izmantota Montessori pedagoģija un kristīgās vērtības. No rītiem līdz plkst. 9:00 ir dežūrgrupa un visi bērni sanāk vienā telpā un darbojas ar Montessori materiāliem, krāso, griež. Brokastis bērni ēd mājās, līdz ar to, ap plkst.9 lielākie bērni dodas uz savām telpām un sākas nodarbību laiks, kas aizsākas ar rīta apli, kas ietver sasveicināšanos, lūgšanu un dienas plāna izrunāšanu. Turpinājumā ir nodarbība un tad darbošanās ar Montessori materiāliem. Plkst.10:00 ir cienastiņš, pēc kura dodas ārā.

Izglītības iestādei ir līgums ar medmāsu, kura tiek pieaicināta pēc nepieciešamības. Cita atbalsta personāla izglītības iestādē nav.

Prakses laikā autore strādāja pie pirmsskolas izglītības pirmā posma izglītojamajiem.

Mācību vide ir fiziski droša un pārraugāma, bērni var darboties gan individuāli, gan pāri, gan grupā. Grupā izvietotie Montessori materiāli bērniem ir ērti pārskatāmi un viegli pieejami. Mācību vide minimāli atspoguļo mācību procesu- uzskates materiāli, kas liecinātu par mēneša tēmu un pētāmajiem jautājumiem, ir maz. Mācību vide daļēji tiek veidota kopā ar bērniem. Katrai nodarbībai skolotāja gatavo jaunus uzdevumus/ materiālus, atkarībā no dienas sasniedzamā rezultāta.

Bērniem ir iespēja attīstīt pašapkalpošanās prasmes, pašiem klājot pusdienu galdu. Pat paši mazākiem brīvi pašapkalpojas, lejot stikla glāzēs ūdeni no stikla krūkas.

Veselības un fiziskās aktivitātes mācību joma tiek apgūta āra laukumā, kurš ir plašs un labiekārtots, nodrošinot iespēju īstenot sasniedzamos rezultātus fiziskām aktivitātēm.

Grupā nav digitālo ierīču, skolotājas izmanto privāto telefonu vai datoru, lai izzinātu tematu kopā ar bērniem.

2.2. Pētījumā izmantotās datu ieguves metodes

2.2.1. Intervija

Kristapsone skaidro, ka viena no datu ieguves metodēm ir aptauja, kas tiek īstenota ievācot informāciju, uzdodot jautājumus mutiski vai rakstiski, izzinot pētījuma problēmu empīriskā līmenī. Autore pauž, ka iegūtās informācijas kvalitāte ir atkarīga no informācijas ievākšanas metodes izstrādes un ievākšanas kvalitātes. Aptauja ietver divus iespējamās aptaujas paņēmienus- interviju un anketēšanu (Kristapsone, 2008).

Geske un Grīnfelds savā grāmatā interviju skaidro kā starppersonu lomu spēli, kur intervētājs uzdod jautājumus intervējamai personai, lai iegūtu informāciju, kas saistīta ar pētījuma problēmām. Autori norāda, ka situācijās, kad jāiegūst informācija par sarežģītiem un apjomīgiem jautājumiem, intervija ir efektīvāks instruments par aptauju, tās laikā var precizēt informāciju, noskaidrot respondenta noskaņojumu un attieksmi, kā arī, nepieciešamības gadījumā, sarunāt atkārtotu interviju (Geske, Grīnfelds, 2006).

Savukārt, grāmatā Ievads pētniecībā varam lasīt, ka intervija ir īsa saruna ar mērķi noskaidrot konkrētu informāciju, kur intervētājs uzdod jautājumus intervējamajiem. Intervija ir viena no datu vākšanas metodēm (Mārtinsone, Pipere, Kamerāde u.c., 2011).

Pētījuma ietvaros autore intervēja sešu bērnu vecākus, kuru bērni nesēn uzsākuši PII gaitas.

Intervijas bija strukturētas un tās tika veiktas vēstuļu veidā, intervētājam nododot intervijas jautājumus intervējamajam un tos atgriežot pēc nedēļas. Intervijas mērķis bija noskaidrot, vai vecāki gatavojas PII uzsākšanai, lai atvieglotu adaptācijas periodu bērnam, kas notiek ar bērna uzvedību adaptācijas laikā un vecāku domas par runas skaņdarbu lietderību (skat. 1.pielikumu). Turpinājumā interviju atbilžu kopsavilkums.

1. Vai un kā Jūsu ģimene gatavojās PII gaitu uzsākšanai?

Trīs bērnu vecāki norādīja, ka daudz runāja un stāstīja par PII, kā arī lasīja bērniem par to grāmatas. Divu bērnu vecāki norādīja, ka bērni jau iepazīna PII pirms uzsākšanas, vedot uz PII vecākos brāļus un māšas. Tikai viena mamma īpaši gatavojās, noklausoties kursus par PII gaitu uzsākšanu, uzsverot, ka būtiski ir pozitīvi runāt par PII, pielāgojot bērna režīmu PII režīmam, pastaigājoties parādīt PII, mājās vairāk pievērst bērnam uzvedību.

Autore secina, ka intervētie vecāki par maz izprot adaptācijas nozīmi un to, ka teritorijas, telpu un, galvenais, personāla iepazīšana būtu būtiska, lai bērns justos droši jaunajā vidē.

2. Vai Jūsu bērns ir apmeklējis mazuļu skoliņas vai nodarbības, lai sekmētu sociālās prasmes?

Trīs bērni ir apmeklējuši nodarbības, divi no viņiem gājuši citā PII, viens gājis mūzikas skolā. Trīs bērni nav apmeklējuši nekādas nodarbības, bet viens no viņiem socializējies mājās, jo nāk no trīs bērnu ģimenes, otrs bieži pavada laiku ar draudzeņu bērniem.

3. Vai uzsākot PII gaitas, Jums svarīgāk šķiet nekavēties uzsākt bērna izglītošanu vai vispirms sekmēt bērna iejušanos jaunajā vidē? Kāpēc?

Visu sešu bērnu vecāki norāda uz to, ka svarīgāk ir sekmēt bērna iejušanos, tad bērns jūtos droši un ar prieku iesaistīsies pedagoģiskajā procesā.

4. Vai kopš PII gaitu uzsākšanas, esat novērojuši savam bērnam izmaiņas uzvedībā? Kādas?

Četru bērnu vecāki norādīja, ka bērns kļuvis emocionālāks un pieprasa vairāk uzmanības, biežāk protestē, naktī mostas. Viens vecāks rakstīja, ka grūti spriest, jo PII bērns neuzvedas tik niķīgi kā vecāku klātbūtnē. Viens vecāks norādīja, ka bērns palicis drošāks. Bet svarīgi ir tas, ka vecāki izprot, ka tas ir normāli adaptācijas laikā, jo bērns piedzīvo lielas pārmaiņas.

5. Vai bērna naktsmierā parādījušās izmaiņas, kopš Jūsu bērns uzsācis gaitas PII? Kādas?

Četriem bērniem parādījušās izmaiņas miega laikā, biežāk mostas, runā miegā, nemierīgāks miegs, taču divu bērnu vecāki izmaiņas bērna miegā nav novērojuši.

6. Vai no rītiem bērnam ir viegli atvadīties no Jums un doties grupā?

Divi bērni ar prieku un viegli atvadās un dodas grupā, citam bērniņam grūti bija divas pirmās dienas, bet tagad ir viegli. Divi bērni labprātīgi dodas pie personāla, bet acīs dažreiz manāmas skumjas vai asaras, bet tikai vienam bērnam iet grūti.

7. Vai Jūs ar pedagogu pārrunājat bērna uzvedību un emocijas bērnam atrodoties PII telpās?

Visu sešu bērnu vecāki apstiprina, ka regulāri tiek pārrunāts ar pedagogiem par bērna uzvedību un emocijām atrodoties PII. Satiekot pedagogu, jau tiek stāstīts, kā aizvadīta diena.

8. Vai ikdienā kopā būšanas laikā ar bērnu, skandējat skaitāmpantus, dziedat dziesmiņas?

Četri vecāki raksta, ka dara to regulāri, trīs no tiem izceļot dziesmas un dejas. Divi vecāki norāda, ka nedara to nekad.

9. Vai, Jūsaprāt, skaitāmpantu pielietojums var palīdzēt bērnam adaptācijas

laikā? Pastāstiet vairāk.

Trīs no vecākiem uzskata, ka skaitāmpanti pozitīvi ietekmē bērnu, uzsverot, ka tie trenē atmiņu, uzlabo runu, paplašina vārdu krājumu, bagātina iztēli un var palīdzēt bērnam pārvarēt nedrošību un bailes. Atlikušie vecāki norāda, ka, iespējams, jā, grūti spriest un nav par to dzirdējis.

10. Vai Jums ir ieteikumi, kā atvieglot Jūsu bērna adaptācijas laiku PII?

Vecāki iesaka daudz runāt ar bērnu, būt saprotošam un iejūtīgam, vairāk pavadīt kopā laiku, pozitīvi attiekties pret PII, sākotnēji nevest visas pilnas dienas no rīta līdz vakaram un sadarboties ar grupas pedagogiem.

Autore secina, ka intervijās iegūtie dati apstiprina teorētiskajās atziņās atspoguļoto informāciju par iespējamu īslaicīgu negatīvu emocionālo stāvokli ar nenozīmīgiem miega vai uzvedības traucējumiem, kas pārsvarā ilgst pirmās divas nedēļas. Kopumā vecāki saprot, ka adaptācijas laikā var parādīties uzvedības un miega traucējumi, kuriem būtu jāpāriet dažu nedēļu laikā. Tomēr, autoresprāt, vecāki par maz gatavojas PII uzsākšanai. Vecākiem būtu jābūt aktīvākiem un jāmeklē iespējas nodrošināt bērnam iepazīšanos un sadraudzēšanos ar grupas pedagogu vēl pirms PII gaitu uzsākšanas. Pozitīva šķiet informācija par skaitāmpantu, dziesmu un deju skandēšanu arī mājās.

2.2.2. Aptaujas anketa

Kristapsone raksta, ka anketa ir viens no aptaujas veidiem un ir strukturēta metode datu savākšanai. Anketas izveidošana ir svarīgs solis pētījuma veikšanai un ar anketas palīdzību no respondentiem tiek iegūta nepieciešamā informācija. Anketai jābūt tādai, lai ieinteresētu respondentu un viņš vēlētos sniegt pēc iespējas precīzākas atbildes. Veidojot anketu, nepieciešams pārvērst informāciju konkrētos jautājumos, šos jautājumus veidot tā, lai respondentam nerastos neskaidrības un pretjautājumi un lai novērstu kļūdainu atbilžu iespējamību.

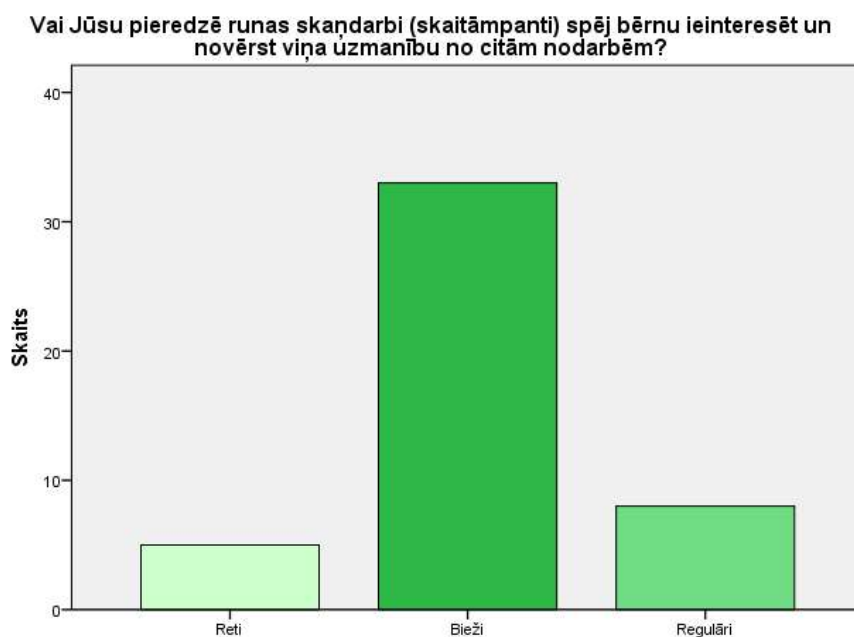
Anketa sastāv no ievaddaļas, pamatdaļas un sociāli demogrāfiskā raksturojuma daļas. Ievaddaļa tiek veidota, lai uzrunātu respondentu un informētu, kas anketu izveidojies, kādiem mērķiem tā nepieciešama un kur tiks izmantoti rezultāti, norāde uz respondenta līdzdalības svarīgumu, kā arī aizpildīšanas instrukcija. Pamatdaļa iedalās trīs apakšdaļās, kur pirmajā daļā ir saprotami jautājumi ar mērķi ieinteresēt respondentu, otrajā daļā tiek noskaidrotas indivīdu

domas ar vissarežģītākajiem jautājumiem, bet trešā daļa satur vienkārši formulētus jautājumus, kas ļauj respondentam psiholoģiski atslābināties, šie jautājumi neskar problēmas būtību, bet ir papildu informācijas avots. Anketas nobeigumā ir sociāli demogrāfiskā informācijas daļa, lai noskaidrotu aptaujājamā dzimumu, vecumu, nodarbošanos utt. Ieteicama arī pateicības izteikšana par piedalīšanos aptaujā (Kristapsons, 2008).

Autore, pētījuma ietvaros, anketēja 46 pirmsskolas pedagogus no dažādām PII Latvijā, lai noskaidrotu viņu pieredzi par adaptācijas laiku PII un runas skaņdarbu izmantošanu pedagoģiskajā procesā (skat.2.pielikumu).

Apkopojot anketēšanas rezultātus, aprēķināti vidējie lielumi. Vidējie lielumi dod iespēju noskaidrot pētāmo pazīmju un norišu izpausmju līmeni (skat.3.pielikumu).

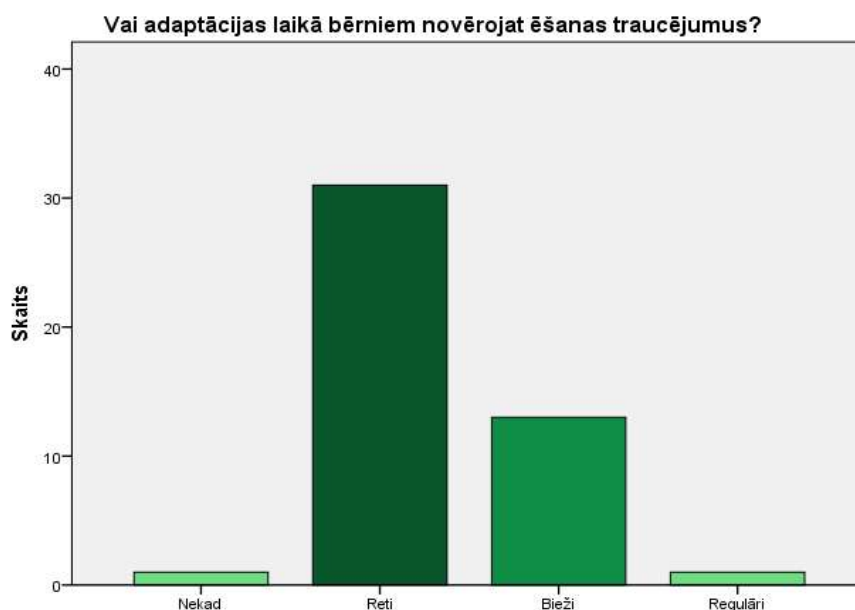
Noskaidrojās, ka respondenti ir atzinuši, ka raksturīgākā bērnu izpausme ir tā, kas atbilst jautājumam: Vai Jūsu pieredzē runas skaņdarbi (skaitāmpanti) spēj bērnu ieinteresēt un novērst viņa uzmanību no citām nodarbēm $m=3,07$ (skat.2.attēlu)

2.attēls Bērnu visraksturīgākā izpausme respondentu skatījumā

Runas skaņdarbus var pielietot jau kopš bērna piedzimšanas, komunicējot ar bērniņu ikdienā. Analizējot teoriju, tika konstatēts, ka runas skaņdarbi ne tikai ieinteresē bērnus, bet arī attīsta bērnus valodas prasmi.

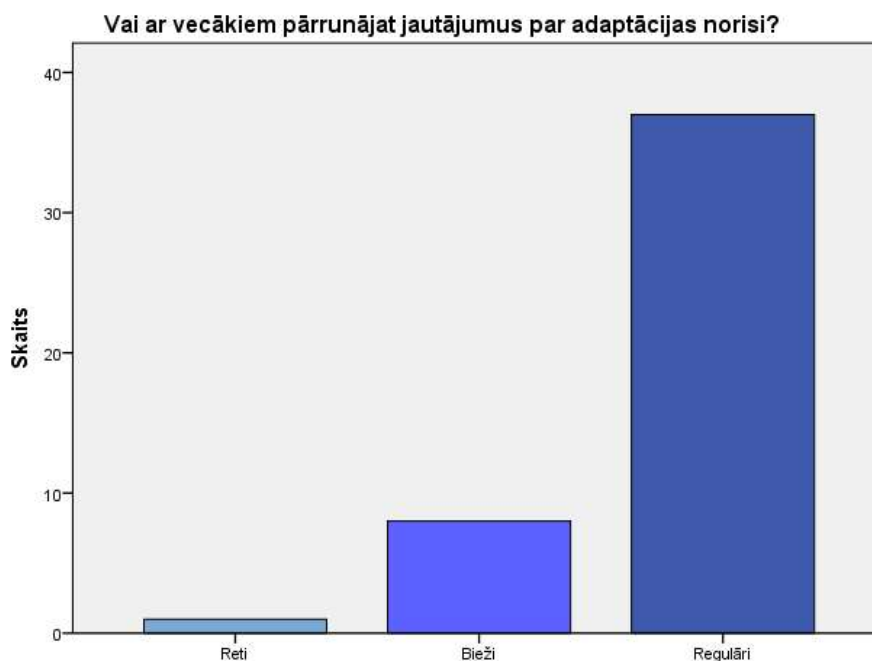
Noskaidrojās, ka respondenti ir atzinuši, ka vismazāk raksturīgākā izpausme ir tā, kas atbilst jautājumam: Vai adaptācijas laikā bērniem novērojat ēšanas traucējumus $m=2,30$ (skat.3.attēlu)

3.attēls Bērnu vismazāk raksturīgākā izpausme respondentu skatījumā

Analizējot teoriju, adaptācija ir laiks, kad jāpielāgojas jaunām situācijām. Šajā laikā var novērot dažādas bērnu izpausmes, tajā skaitā, ēšanas traucējumus. Tomēr aptaujas rezultāti parāda, ka ēšanas traucējumi adaptācijas laikā bērniem ir reti izplatīti.

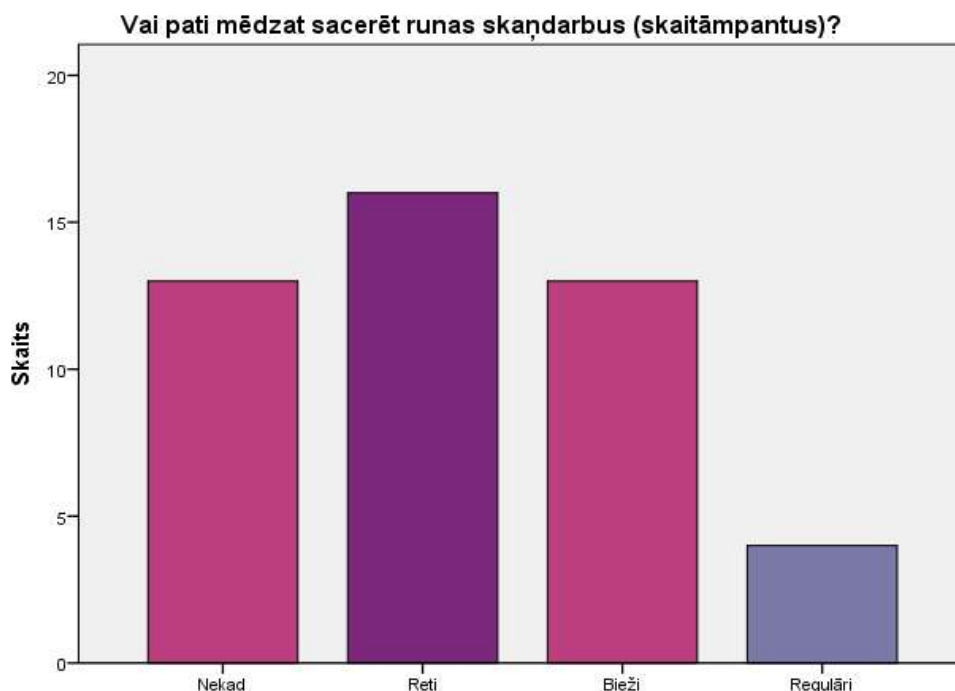
Noskaidrojās, ka respondenti ir atzinuši, ka raksturīgākā pedagoga izpausme ir tā, kas atbilst jautājumam: Vai ar vecākiem pārrunājat jautājumus par adaptācijas norisi $m=3,78$ (skat.4.attēlu)

4.attēls Pedagogu visraksturīgākā izpausme respondentu skatījumā

Komunikācija un sadarbība starp pedagogu un vecākiem ir ļoti būtiska, lai sekmētu bērna spēju adaptēties jaunajā vidē. Arī aptaujas rezultāti liecina, ka pedagogi regulāri pārrunā ar vecākiem adaptācijas norisi.

Noskaidrojās, ka respondenti ir atzinuši, ka vismazāk raksturīgākā pedagoga izpausme ir tā, kas atbilst jautājumam: Vai pati mēdzat sacerēt runas skaņdarbus (skaitāmpantus) $m=2,17$ (skat.5.attēlu)

5.attēls Pedagogu vismazāk raksturīgākā izpausme respondentu skatījumā

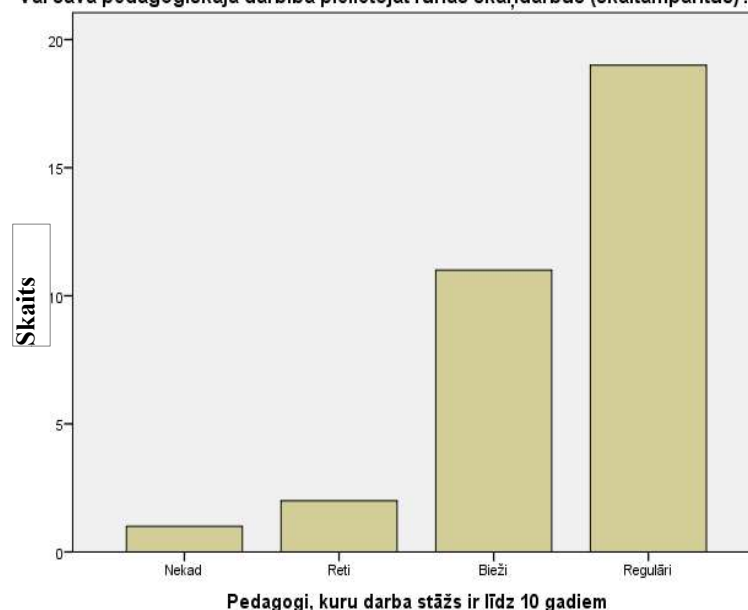
Analizējot teoriju, secinu, ka runas skaņdarbus izglītības iestādē jāpielieto katru dienu, jo tie labvēlīgi ietekmē bērna attīstību. Runas skaņdarbus var izmantot gan kā rituālus darbības maiņai, gan kā sasveicināšanās rituālu, gan nodarbību laikā. Diemžēl, aptaujas rezultāti uzrāda, ka pedagogi paši reti sacer runas skaņdarbus un liela daļa tos nesacer nekad.

Lai noskaidrotu, vai pastāv atšķirības starp skolotāju pedagoģisko darbību starp tiem pedagogiem, kuru darba stāžs ir līdz 10 gadiem un tiem, kuriem darba stāžs ir lielāks, jautājumā: Kāds ir Jūsu darba stāžs? tiek veikta datu atdalīšana, vidējo lielumu aprēķināšana un vizuāls attēlojums diagrammās.

Salīdzinātas atbildes jautājumā: Vai savā pedagoģiskajā darbībā pielieņojat runas skaņdarbus (skaitāmpantus)?

(skat 6. attēlu)

Vai savā pedagoģiskajā darbībā pielietojat runas skaņdarbus (skaitāmpantus)?

6.attēls Pedagogu, kuru darba stāžs ir līdz 10 gadiem, skaitāmpantu izmantošanas biežums

Visi 38 pedagogi, kuru darba stāžs ir vairāk kā 30 gadi, anketā norādījuši, ka savā pedagoģiskajā darbībā runas skaņdarbus izmanto regulāri.

Autore secina, ka palielinoties pedagoga darba stāžam, palielinās arī runas skaņdarbu pielietojuma biežums pedagoga pedagoģiskajā ikdienas darbībā. Ir pedagogi ar darba stāžu līdz 10 gadiem, kuri runas skaņdarbus nepielieto nekad vai to dara reti. Savukārt, pedagogi, kuru darba stāžs ir virs 30 gadiem, savā pedagoģiskajā darbībā regulāri izmanto runas skaņdarbus.

Anketēšanas rezultāti atspoguļo runas skaņdarbu lietderību pedagoģiskajā procesā. 33 respondenti no 46 atklājuši, ka runas skaņdarbi regulāri spēj bērnu ieinteresēt un astoņi respondenti norādījuši, ka tas notiek bieži. Jautājumā vai adaptācijas laikā, izdzirdot runas skaņdarbu, bērni reaģē ar vārdiem, kustībām vai emocijām, 30 aptaujāto norāda, ka biežāk reaģē un 8 norāda, ka reaģē vienmēr. 30 pedagogi atklāj, ka savā pedagoģiskajā darbībā regulāri izmanto runas skaņdarbus, 13 to dara bieži. Autore secina, ka runas skaņdarbi ieņem nozīmīgu lomu pedagoģiskajā procesā un tie spēj atvieglot bērnam arī adaptācijas laiku, ieinteresējot bērnu un novēršot viņa uzmanību. To apstiprina arī anketas rezultāti, kuri atspoguļo to, ka jo lielāks pedagoga darba stāžs, jo biežāk savā pedagoģiskajā darbībā pedagogs iekļauj un pielieto runas skaņdarbus. Tātad, pedagogs ir pārliecināts, ka tas ir nepieciešams pedagoģiskajā procesā.

2.2.3. Novērošana

Geske un Grīnfelds savā grāmatā novērošanu skaidro kā vienu no datu ieguves metodēm izglītības pētījumos, kuru var izmantot gan darbības, gan novērtēšanas, gan citos pētījumos, bet tā nevar būt pētījuma mērķis. Autori uzsver, ka novērošanā lielākā problēma ir pats novērotājs, jo ar savu klātbūtni var ietekmēt novērojamos objektus, viņš kļūst par novērojamās situācijas daļu, kā arī var interpretēt novēroto balstoties uz savas pieredzes un zināšanām, padarot novērošanu nedaudz subjektīvu (Geske, Grīnfelds, 2006).

Kā novērošanas struktūru autore izmantoja daļēji strukturētu novērošanu, jo tika izstrādāti kritēriji, kas palīdzēja rast atbildes uz pētījuma mērķi un jautājumu un šī novērošanas struktūra ir efektīvs kvalitatīvo datu ieguves paņēmieni.

Tika novēroti grupas pedagogi un desmit bērni, kuri uzsākuši gaitas PII. Novērojums tika veikts rīta cēlienā no ierašanās brīža līdz pastaigas laikam, jo tieši bērnu un pedagoga uzvedība un sadarbība atspoguļo adaptācijas laika problēmsituācijas un iespējamo situācijas uzlabošanu, izmantojot runas skaņdarbus. Novērojamie bērni bija vecumā no pusotra līdz trīs gadiem. Novērojumi tika veikti grupas telpā vienu nedēļu- piecas darbadienas. Dati tika fiksēti novērošanas protokolā, kā novērošanas metode tika izmantota pierakstu veikšana. Novērošanas protokols tika pildīts katru dienu cits, rezultātus apkopojot nedēļas kopsavilkumā (skat.4.pielikumu). Novērošanai tika izstrādāti četri kritēriji (skat. 1.tabulu).

Kritērijs	Kritērija mērķis
Kādās situācijās adaptācijas laikā grupiņā dzirdama raudāšana?	Šis jautājums palīdz izprast kopējo situāciju grupiņā, kurā noris adaptācija. Kā arī atspoguļo brīžus, kuros raudāšana ir visbiežākā.
Bērnu iesaiste rotaļās adaptācijas laikā.	Noskaidrot, kurās aktivitātēs adaptācijas laikā bērni iesaistās visvairāk un kurās, iespējams, bērni nevēlas iesaistīties.
Kādās situācijās pedagogs pielieto runas skaņdarbus savā pedagoģiskajā darbībā?	Izzināt, vai un cik bieži pedagogs izmanto runas skaņdarbus savā pedagoģiskajā darbībā.
Kā bērni reagē, izdzirdot runas skaņdarbu?	Noskaidrot, vai runas skaņdarbu skandēšana ietekmē bērnu pašsajūtu un vēlmi iesaistīties rotaļdarbībā adaptācijas laikā.

1. tabula Novērošanas kritēriji un to mērķi

Izvērtējot novērošanas kritērijus, autore secina, ka grupā katru dienu dzirdama raudāšana, visbiežāk rīta cēlienā, atvadoties no vecākiem un ģērbjoties pirms pastaigas, brokastu un rotaļnodarbību laikā raudāšana dzirdama retāk.

Bērni labprāt iesiastās rotaļās, taču ne vienmēr viņi dzied, dejo un skandē līdzī skaitāmpantus.

Pedagogs savā pedagoģiskajā darbībā runas skaņdarbus izmanto tikai rotaļnodarbības laikā, bet ne katru dienu. Sagaidot bērnus, kā rituālu darbības maiņai un individuāli uzrunājot bērnu, pedagogs nekad neizmanto runas skaņdarbus.

Bērni ar prieku atsaucas runas skaņdarbiem, bieži rāda līdzī kustības un dažreiz arī skandē līdzī. Izdzirdot skaitāmpantus, bērni nekad neizrāda dusmas vai neapmierinātību.

2.3. Runas skaņdarbu praktizēšana pedagoģiskajā procesā

Lai atvieglotu adaptācijas laiku un sekmētu harmoniskāku iekļaušanos jaunajā vidē, autore piedāvā runas skaņdarbu regulāru izmantošanu. Praktiskajā izmēģinājuma darbībā tika ieviesta regulāra runas skaņdarbu lietošana pedagoģiskajā procesā, ieinteresējot bērnu un novēršot viņa domas pēc ilgām no ģimenes un mājām (skat.5.pielikumu).

Runas skaņdarbi tika regulāri skandēti un paralēli grupas telpā tika veikta atkārtota novērošana vienu nedēļu- piecas darbadienas. Informācija tika fiksēta novērošanas protokolā, kā novērošanas metode tika izmantota pierakstu veikšana. Novērošanas protokols tika pildīts katru dienu cits, rezultātus apkopojot nedēļas kopsavilkumā (skat.4.pielikumu).

Autore skandēja runas skaņdarbus, sagaidot bērnus no rīta. Tas viņus ieinteresēja un iedrošināja ienākt grupā.

Runas skaņdarba runāšana individuāli bērnam un bērna iesaistīšana, radīja vislielāko prieku, jo varēja redzēt, ka bērns sajūt šo īpašo uzmanību un jūtas svarīgs un pamanīts. Šāda aktivitāte pozitīvu atgriezenisko saiti no bērniem ieguva visvairāk no rītiem, kad bija jāatvadās no vecākiem.

Ļoti vērtīga bija pieredze runas skaņdarbu pielietošana kā rituāls darbības maiņai, jo pirmajās dienās bērni neuztvēra skaitāmpantā iekļauto informāciju un nespēja to sasaistīt ar faktisku darbību, jo līdz šim dažu rituālu maiņai tika izmantots zvaniņš, tomēr pēc pāris dienām pakāpeniski sāka rasties ieradums reaģēt, daži no bērniem jau ļoti veikli sāka gatavoties rituāla maiņai, sākot kārtot materiālus vai dodoties mazgāt rokas, vai ģērbties.

Runas skaņdarbi tika skandēti arī temata izzināšanas ietvaros, darbojoties rotaļnodarbībās.

Salīdzinot pirmās novērošanas rezultātus ar novērojumiem, kas tika veikti laikā, kad pedagoģiskajā darbībā ieviesta regulāra runas skaņdarbu izmantošana, autore secina, ka runas skaņdarbi spēj atvieglot adaptācijas laiku. Apakškritēriju rezultāti ir uzlabojušies. Ja sākotnēji, atvadoties no vecākiem, raudāšana grupā bija dzirdama katru dienu, tad pielietojot runas skaņdarbus, tikai trīs rītus no pieciem bija dzirdama raudāšana. Runas skaņdarbu pielietošanas nedēļā, ne brokastu, ne rotaļnodarbību laikā raudāšana nebija dzirdama nekad. Bērnu iesaiste rotaļnodarbībās, skandējot skaitāmpantus, dziedot, dejojot un sadarbojoties ar grupas pedagogiem un vēl vairāk ieinteresēti bērni, gaidot, kāds būs runas skaņdarbs un kādas būs veicamās kustības vai darbības, norāda uz runas skaņdarbu pozitīvo ietekmi. Arī grupas pedagogi, pamanot rezultātus, regulāri sāka iekļaut runas skaņdarbus savā pedagoģiskajā procesā un arī paši mēģināja sacerēt nelielus skaitāmpantus un dziesmiņas.

Secinājumi

1. Pedagogam ir būtiski izprast pirmsskolas izglītības pirmā posma bērnu uzvedību un emocijas, lai spētu mijiedarboties ar bērnu un virzītu viņu uz attīstību un sasniegumiem arī sarežģītās un neprognozējamās, arī ar bērna uzvedību saistītās situācijās.
2. Novērošanas rezultāti atspoguļo pozitīvu rezultātu, atklājot, ka runas skaņdarbu regulāra izmantošana uzlabo sadarbību starp pedagogu un bērniem, ieinteresē viņus nodarbībai un atvieglo adaptācijas laiku.
3. Apkopojot interviju rezultātus, autore secina, ka apstiprinās teorētiskās atziņas par iespējamu īslaicīgu negatīvu emocionālo stāvokli ar nenozīmīgiem miega vai uzvedības traucējumiem bērniem adaptācijas laikā, bet vecāki izprot šos iemeslus un apzinās, ka ir vajadzīgs laiks, lai bērns iejustos jaunajā vidē un justos droši.
4. Izvērtējot pedagogu anketas, autore secina, ka pedagogi pozitīvi vērtē runas skaņdarbu lietderību pedagoģiskajā procesā un saskata to nozīmīgo ietekmi uz bērnu ne tikai bērnu attīstībā, bet arī adaptācijas grūtību pārvarēšanai, savu viedokli balstot personīgajā pedagoģiskajā pieredzē.
5. Runas skaņdarbs nav brīnumlīdzeklis adaptācijas grūtību pārvarēšanai, bet tas ir viens no pedagoga rīcībā esošiem instrumentiem, kas spēj atvieglot adaptācijas laiku un palīdzēt bērniem harmoniskāk iejusties jaunajā vidē.
6. Runas skaņdarbi palīdz veidot veiksmīgāku sadarbību starp pedagogu un bērnu, veidojoties uzticībai, kas vajadzīga adaptācijas laikā, spēj aizraut bērnu un radīt vēlmi iesaistīties nodarbībās, novērst domas no ilgām pēc ģimenes, kā arī vieglāk iejusties kolektīvā, kopā skandējot un rādot kustības.

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Bžezinska, A. I., Czuba, M., Ožadoviča, N. (2012) [Adaptation of a three-year old child to preschool environment.: EBSCOhost](#) (skatīts 20.12.24)
2. Kalvāns, Ē. (2018) *Attīstības psiholoģija*. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija.
3. Špona, A., Jermolajeva, J., Stangaine, I., Sliņa- Jasjukeviča, G., Tauriņa, A., Medne, D.... Vigule, D. (2015) *Bērna sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
4. Dzintere, D., Krinkele, V., Lūciņa, Z., Gailuma, S., Neļjodova, O., Liepiņa, T., Freiberga, I. (2002) *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Rīga: Izglītības soļi.
5. Kruševska, A., Dlugoss, J. (2018) [\(First separation from parents that is the beginning of preschool education \(researchgate.net\)](#) (skatīts 20.09.23)
6. Mārtinsone, K., Pipere, A., Kamerāde, D., Kristapsone, S., Mihailovs, I. J., Sīle, V... Olsena, S.(2011) *Ievads pētniecībā: stratēģijas, dizaini, metodes*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
7. Geske, A. un Grīnfelds, A. (2006) *Izglītības pētniecība*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
8. Brice, B. (2019) *Kociņu spēles*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
9. Bikova, A. (2018) *Manam bērnam patīk bērnudārzs*. Rīga: Apgāds Jumava.
10. Lasmane, L. (2012) *Muzikālā audzināšana pirmsskolā*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
11. Skujiņa, V., Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Markus, D., Šalme, A. (2000) *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
12. Golubina, V. (2007) *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: Izglītības soļi.
13. Nikiforovs, O. (2014) *Pirmsskolas vecuma bērnu intelektuālo spēju diagnostika*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
14. Aivars, J., Aršavskis, V., Breslavs, G., Eglītis, I., Igoņins, D., Paņkova, J.... Voitkāne, S. (1999) *Psiholoģijas vārdnīca*. Rīga: Apgāds Mācību grāmata.
15. Aksojs, P., Barans, G. (2010) [Review of studies aimed at bringing social skills for children in preschool period - ScienceDirect](#) (skatīts 20.12.24)
16. Dzintere, D., Stangaine, I. (2007) *Rotaļa- bērna dzīvesveids*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
17. Šternfelde, I. (2017) *Sīkās motorikas attīstīšana pirmsskolas vecuma bērniem*. Rīga: Izdevniecība Pētergailis.

18. Brice, B. (n.d.) *Skaņu pasakas un ritma rotaļas*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
19. Jewson, B., Skinner, R. (2022) *Speech and Language in the Early Years*. New York: Routledge.
20. Brice, B. (2017) *Visi desmit spēlējas*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
21. Brice, B. (2013) *Viss sākas ar rotaļu*. Rīga: Izdevniecība RaKa.
22. Kristapsone, S. (2008) *Zinātniskā pētniecība studiju procesā*. Rīga: Biznesa augstskola Turība.
23. Timpa, E., Karavida, V., Siaviki, A. (2024) ["You've Got a Friend in Me"-An Exploratory Study on Greek Parents' Views on Their Children's Friendships at the Preschool Setting-Web of Science Core Collection](#) (skatīts 20.12.24)

1. PIELIKUMS. Intervijas jautājumi

1. Vai un kā Jūsu ģimene gatavojās PII gaitu uzsākšanai?

2. Vai Jūsu bērns ir apmeklējis mazuļu skoliņas vai nodarbības, lai sekmētu sociālās prasmes?

3. Vai uzsākot PII gaitas, Jums svarīgāk šķiet nekavējoties uzsākt bērna izglītošanu vai vispirms sekmēt bērna iejušanos jaunajā vidē? Kāpēc?

4. Vai kopš PII gaitu uzsākšanas, esat novērojusi savam bērnam izmaiņas uzvedībā? Kādas?

5. Vai bērna naktsmierā parādījušās izmaiņas, kopš Jūsu bērns uzsācis gaitas PII? Kādas?

6. Vai no rītiem bērnam ir viegli atvadīties no Jums un doties grupā?

7. Vai Jūs ar pedagogu pārrunājat bērna uzvedību un emocijas bērnam atrodoties PII telpās?

8. Vai ikdienā kopā būšanas laikā ar bērnu, skandējat skaitāmpantus, dziedat dziesmiņas?

9. Vai, Jūsaprāt, skaitāmpantu pielietojums var palīdzēt bērnam adaptācijas laikā? Pastāstiet

10. Vai Jums ir ieteikumi, kā atvieglot Jūsu bērna adaptācijas laiku PII?

2. PIELIKUMS. Anketas jautājumi

1. Vai pirmsskolas izglītības iestāde, kurā strādājat, aicina bērnu kopā ar vecākiem uz iepazīšanos un telpu apskati pirms bērnudārza gaitu uzsākšanas?

- Nekad
- Reti
- Bieži
- Vienmēr

2. Vai adaptācijas laikā bērni labprāt atvadās no vecākiem un dodas pie Jums?

- Nelabprāt
- Biežāk nelabprāt
- Biežāk labprāt
- Labprāt

3. Vai adaptācijas laikā Jūsu grupiņā dzirdama bērnu raudāšana?

- Nav dzirdama
- Reti dzirdama
- Bieži dzirdama
- Regulāri dzirdama

4. Vai adaptācijas laikā bērniem novērojat ēšanas traucējumus?

- Nekad
- Reti
- Bieži
- Regulāri

5. Vai adaptācijas laikā novērojat bērniem miega traucējumus?

- Nekad
- Reti
- Bieži
- Regulāri

6. Vai adaptācijas laikā bērni iesaistās rotaļās?

- Nekad neiesaistās
- Biežāk neiesaistās
- Biežāk iesaistās
- Vienmēr iesaistās

7. Vai adaptācijas laikā, izdzirdot runas skaņdarbu (skaitāmpantu), bērni reaģē ar vārdiem, kustībām vai emocijām?

- Nekad nereaģē
- Biežāk nereaģē
- Biežāk reaģē
- Vienmēr reaģē

8. Vai jūsu pieredzē runas skaņdarbi (skaitāmpanti) spēj bērnu ieinteresēt un novērst viņa uzmanību no citām nodarbēm?

- Nekad
- Reti
- Bieži
- Regulāri

9. Vai ar vecākiem pārrunājat jautājumus par adaptācijas norisi?

- Nekad
- Reti
- Bieži
- Regulāri

10. Vai savā pedagoģiskajā darbībā pielietojat runas skaņdarbus (skaitāmpantus)?

- Nekad
- Reti
- Bieži
- Regulāri

11. Vai ir viegli atrast runas skaņdarbu (skaitāmpantu) piemērus interneta vidē vai grāmatās?

Ļoti grūti

Grūti

Viegli

Ļoti viegli

12. Vai pati mēdzat sacerēt runas skaņdarbus (skaitāmpantus)?

Nekad

Reti

Bieži

Regulāri

13. Lūdzu uzrakstiet runas skaņdarbu (skaitāmpantu), kurš, Jūsaprāt, būtu noderīgs pirmsskolas skolotājam?

14. Kāds ir Jūsu darba stāžs?

Līdz 10 gadiem

11 līdz 20 gadi

21 līdz 30 gadi

Vairāk kā 30 gadi

15. Kāds ir Jūsu vecums?

Līdz 30 gadiem

31 līdz 45 gadi

46 līdz 60 gadi

Vairāk kā 60 gadi

3. PIELIKUMS. Vidējā lieluma aprēķini

Statistika

		Vai pirmsskolas izglītības iestāde, kurā strādājat, aicina bērnu kopā ar vecākiem uz iepazīšanos un telpu apskati pirms bērnudārza gaitu uzsākšanas?	Vai adaptācijas laikā bērni labprāt atvadās no vecākiem, lai dotos pie Jums?	Vai adaptācijas laikā Jūsu grupiņā dzirdama bērnu raudāšana?	Vai adaptācijas laikā bērniem novērojat ēšanas traucējumus?
N	Valid	46	46	46	46
	Missing	0	0	0	0
Mean		3,65	2,35	2,59	2,30

Statistika

		Vai adaptācijas laikā bērni iesaistās rotaļās?	Vai adaptācijas laikā, izdzirdot runas skaņdarbu (skaitāmpantu), bērni reaģē ar vārdiem, kustībām vai emocijām?	Vai Jūsu pieredzē runas skaņdarbi (skaitāmpanti) spēj bērnu ieinteresēt un novērst viņa uzmanību no citām nodarbēm?	Vai ar vecākiem pārrunājat jautājumus par adaptācijas norisi?
N	Valid	46	46	46	46
	Missing	0	0	0	0
Mean		2,50	2,98	3,07	3,78

Statistika

		Vai ir viegli atrast runas skaņdarbu (skaitāmpantu) piemērus interneta vidē vai grāmatās?
N	Valid	46
	Missing	0
Mean		3,02

4. PIELIKUMS. Novērošanas protokolu kopsavilkums

X – sākotnējās novērošanas rezultāti;

X – atkārtotas novērošanas rezultāti.

Kritēriji un apakškritēriji	Vienmēr	Bieži	Dažreiz	Nekad
1. Kādās situācijās adaptācijas laikā grupiņā dzirdama raudāšana?				
1.1. Raud atvadoties no vecākiem	X	X		
1.2. Raud brokastu laikā			X	X
1.3. Raud rotaļdarbību laikā			X	X
1.4. Raud ģērbjoties pastaigai		X	X	
2. Bērnu iesaiste rotaļās adaptācijas laikā				
2.1. Dzied	X	X		
2.2. Dejo	X	X		
2.3. Skandē līdzī runas skaņdarbu		X	X	
2.4. Piedalās cita veida nodarbībās		XX		
3. Kādās situācijās pedagogs pielieto runas skaņdarbus savā pedagoģiskajā darbībā?				
3.1. Sagaidot bērnus no rīta		X		X
3.2. Kā rituālu, informēšanai par darbības maiņu		X		X
3.3. Rotaļdarbību laikā	X	X		
3.4. Individuāli uzrunājot bērnu			X	X
4. Kā bērni reaģē, izdzirdot runas skaņdarbu?				
4.1. Izrāda prieku ar emocijām	X	X		
4.2. Rāda līdzī kustības		XX		
4.3. Skandē līdzī		X	X	
4.4. Izrāda dusmas, neapmierinātību				XX
4.5. Nereaģē vispār			X	X

Vienmēr- visas piecas dienas.

Bieži- trīs līdz četras reizes nedēļā.

Dažreiz- vienu līdz divas reizes nedēļā.

Nekad- nevienu reizi.

5. PIELIKUMS. Pētījuma laikā izmantotie runas skaņdarbi

Koki, koki, koši koki,
Īsi koki, gari koki,
Tievi koki, resni koki.
Rudens vēji kad ir klāt,
Zarus purināt tie sāk,
Rudens vēji kad ir klāt,
Zarus purināt tie sāk.

(Zanda Kotova)

Zirņu puikas pākstī dīdās,
Tur tik maz ir vietas.
Grūti nosēdēt kaut brīdi-
Ļoti gribas skrieties.
Te no lielās knosīšanās
Šaurā pāksts plīst pušu-
Visi zaļie zirņu brāļi
Zālē pazuduši.

(Evija Gulbe)

Īkšķis izslienās,
Kreimlaiža izstiepjas,
Indriķis pieliecas,
Zeltnesis palielās,
Ansītis paklanās.

(Baiba Brice)

Labrīt, labrīt, kā tev šodien
klājas?

Zaķis nesa zaķēniem
Maisā gardus burkānus,
Paklūp zaķis, saplīst maiss,
Ripo projām nesamais.
Ai, ai, ai, kā tad tā?
Ko nu grauzīs vakarā?

(Baiba Brice)

Šis nesa ūdeni,
Šis kūra uguni,
Šis putru vārīja,
Šis galdu klāja,
Šis nesa karoti.
Ņam, ņam, ņam- un putras nav!

(Baiba Brice)

Augšā, lejā, viens, div', trīs,
Rīvē kartupeļus drīz!
Izcep gardas pankūkas-
Kārais zobs jau gaida tās!

(Baiba Brice)

Saslapini rociņas,
Saziepē tad plaukstiņas,
Berzē, puto, atkārto,
Un beigās labi noskalo.
Rokas slauki salvetēs,
Nevis biksēs piedurknēs.
Tīras rokas, priecīgs prāts
Un tu esi pasargāts.

(SPKC)

GALVOJUMS

Es, Zanda Kotova

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Zanda Kotova

Datums: 03.01.25